

Эколагі Украіны і Беларусі: непарушныя сувязі

Другі год праводзіцца Форум рэгіёнаў Украіны і Беларусі, у парадку дня якога разглядаюцца пытанні эканамічнага супрацоўніцтва краін-суседак. Сур'ёзная праграма рыхтуецца і па экалагічнай тэматыцы, а прыярытэт аддаецца абмену практычным вопытам. У гэтым годзе асноўная тэма дакладаў беларускай дэлегацыі – барацьба з інвазійнымі раслінамі. На палях форуму падпісана дамова аб супрацоўніцтве паміж Жытомірскім нацыянальным аграэкалагічным універсітэтам і дзяржаўнай навуковай установай “Інстытут эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча НАН Беларусі”.

Амерыканская захопніца

Мы прывыклі, што самыя распаўсюджаныя віды інвазійных раслін – баршчэўнік Сасноўскага і сумнік канадскі. Аднак, як паведаміла кандыдат біялагічных навук, галоўны навуковы супрацоўнік Інстытута эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча НАН Беларусі Вольга Молчан, у дакладзе, падрыхтаваным сумесна з начальнікам упраўлення ландшафтнай і біялагічнай разнастайнасці Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Беларусі Мікалаем Свідзінскім, гэты спіс у апошнія дзесяцігоддзе ўпэўнена дапаўняюць прадстаўнікі роду Чарада (*Bidens* L., *Asteraceae*).

“Інвазійныя віды канкуруюць і адмоўна ўздзейнічаюць на колькасць і сустрэкаемасць аборыгэнных прадстаўнікоў, могуць прывесці да іх поўнага знікнення і тым самым нанесці значны і часта незваротны экалагічны ўрон. Найбольш агрэсіўнай групай з’яўляюцца інвазійныя расліны. Іх уплыў на расліннае покрыва ў

Беларусі пастаянна ўзрастае. Пры гэтым відаць выразная тэндэнцыя павелічэння таксанамічнай разнастайнасці і колькасці чужародных відаў, тэмпаў іх заносу, пашырэння арэалаў і спектру месцаў росту, узростання ролі ў прыродных раслінных супольнасцях”, патлумачыла Вольга Молчан.

У Беларусі, як і ў іншых краінах Усходняй Еўропы, найбольш распаўсюджанымі аборыгэннымі відамі роду Чарада з’яўляюцца чарада трохраздзельная і чарада панікляя. Рэдкім відам у нашай краіне лічыцца чарада праміяная. Пачынаючы з 1955 года ў Беларусі атрымаў распаўсюджванне адвентыўны від паўночнаамерыканскага паходжання чарада абліственая. З пачатку 1970-х–80-х гадоў у краіне пачынае распаўсюджвацца яшчэ адзін амерыканскі заносны від чарада зросная. Абодва гэтыя інвазійныя віды выяўляюцца таксама на тэрыторыях нацыянальных паркаў і запаведнікаў. Быў знойдзены і яшчэ адзін новы для нашай флоры заносны від амерыканскага

Доктар біялагічных навук, галоўны навуковы супрацоўнік Інстытута эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча НАН Беларусі Валерый Прохараў выступаў на плянарным пасяджэнні форуму з дакладам пра вопыт абмежавання распаўсюджвання інвазійных раслін на прыкладзе баршчэўніка Сасноўскага і сумніка канадскага.

паходжання чарада звычайная, але пакуль шырокага распаўсюджвання не атрымаў. У апошнія гады дзяржаўнай інспекцыяй па каранціне раслін Беларусі ў імпортнай падкаранціннай прадукцыі (пераважна соевым шпроце) нярэдка выяўляецца чарада валасістая небяспечны каранцінны аб'ект, які пакуль не адзначаны ў нашых прыродных комплексах, але рызыка яго з'яўлення там надзвычай высокая.

Сярод пералічаных чужародных відаў роду Чарада найбольшую пагрозу прыродным раслінным супольнасцям Беларусі ўяўляе чарада абліственая, якая ўваходзіць у спіс 50 самых распаўсюджаных інвазійных відаў Еўропы. У якасці асноўных накірункаў яе распаўсюджвання выступаюць поймы буйных рэк Нёмана, Дняпра, Бярэзіны, Сожа і інш., да якіх пакуль і прымеркавана лакалізацыя папуляцый віду Акрамя тыповых месцапражыванняў берагоў вадаёмаў і вадацёкаў пойменных лугоў і пашы ў цэнтральнай частцы краіны чарада абліственая сустракаецца і ў супольнасцях пустазельных раслін у населеных пунктах, на ўзбочынах шашы, чыгункі і грунтовых дарог.

Чарада абліственая аднагадовая травяністая расліна да 0,8-1(1,5) м вышыняй. У межах віду вылучаюць некалькі разнавіднасцяў і формаў, якія адрозніваюцца апушэннем і памерамі насеннікаў, формай лісця, даўжыняй лісточкаў абгорткі і іншымі прыкметамі. У Беларусі найбольш распаўсюджаная тыповая разнавіднасць var. *Froncosa*.

Чым карысная чарада

“Адной з эфектыўных мер кантролю і барацьбы з гэтым інвазійным амерыканскім відам чарады можа быць нарыхтоўка і выкарыстанне ў якасці лекавай расліннай сыравіны, адзначыла Вольга Молчан. Аналіз у Інстытуце эксперыментальнай батанікі дэталёвай характарыстыкі складу і зместу фармакалагічна каштоўных злучэнняў а таксама біялагічнай актыўнасці *V. frondosa*, якая расце на тэрыторыі Беларусі, паказаў, што трава, лісце і суквецці гэтага віду ўтрымліваюць значную колькасць флаваноідаў, караціноідаў, поліцукрыдаў і іншых біялагічна актыўных рэчываў”

У даследаваннях Інстытута таксама было ўстаноўлена, што трава чарады абліственая валодае антыбактэрыяльнай актыўнасцю ў адносінах да патогенных бактэрыяў, мае супрацьзапаленчыя і раназажыўляльныя ўласцівасці, можа прымяняцца ў ветэрынарыі і касметалогіі. У 2016 годзе *V. frondosa* (трава чарады) была ўключана ў Дзяржаўную фармакапею Рэспублікі Беларусь нароўні з абарыгеннай чарадой трохраздзельнай.

Але нягледзячы на магчымасць прымянення ў фармакалогіі, чарада ўсё ж інвазійны від, таму важна памятаць, што ён наносіць значны ўрон прыродным раслінным супольнасцям Беларусі. Такім чынам, нарыхтоўка і выкарыстоўваць можна толькі сыравіну дзікарослых раслін *V. frondosa*.

Як патлумачыла Вольга Молчан, даследаванні былі праведзены ў рамках праекту “Распрацаваць спосабы выкарыстання інвазійных відаў раслін чарады і сумніка як патэнцыйнага біялагічнага рэсурсу для мэтанакіраванага зніжэння іх колькасці і далейшага распаўсюджвання ў прыродных фітацэнозах” ГНТП “Інтрадукцыя” (падпраграма “Супрацьдзеянне экспансіі чужародных відаў арганізмаў і патогенаў мінімізацыя стратаў для прыроднай разнастайнасці, эканомікі і здароўя чалавека на 2016-2020 гады”) пры падтрымцы Мінпрыроды.

Беларускі вопыт барацьбы з баршчэўнікам Сасноўскага

Доктар біялагічных навук, галоўны навуковы супрацоўнік Інстытута эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча НАН Беларусі Валерый Прохараў выступаў на плянарным пасяджэнні форуму з дакладам пра вопыт абмежавання распаўсюджвання інвазійных раслін на прыкладзе баршчэўніка Сасноўскага і сумніка канадскага. На другі дзень працы экафоруму для прафесарска-выкладчыцкага складу і студэнтаў розных факультэтаў Жытомірскага нацыянальнага аграэкалагічнага ўніверсітэта была праведзена публічная лекцыя “Інвазійныя віды раслін Беларусі”

Акрамя публічных выступаў беларуская дэлегацыя правяла шэраг перамоў, на якіх абмяркоўваліся пытанні аб узаемным супрацоўніцтве з мэтай павышэння долі экспарту навукова-тэхнічнай прадукцыі, а таксама дыверсіфікацыі і нарошчвання экспарту прадукцыі, тавараў і паслуг Інстытута эксперыментальнай батанікі НАН Беларусі.

Чарада абліственая.

“Вынікам гэтай работы стала ўрачыстае падпісанне дамовы аб супрацоўніцтве паміж Жытомірскім нацыянальным агракалагічным універсітэтам і нашым інстытутам, распавёў Валерый Прохараў. У дамове замацаваны наступныя палажэнні: ажыццяўленне абмену навукоўцамі, экспертамі; правядзенне сумесных канферэнцый, семінараў і іншых мерапрыемстваў; удзел прадстаўнікоў абодвух бакоў у распрацоўцы тэм навукова-даследчых работ праграм практык і асобных курсаў; абмен навукова-тэхнічнай інфармацыяй праз узаемнае садзейнічанне ў галіне даследаванняў рэгулярнае абмеркаванне вынікаў супрацоўніцтва; пошук фінансавых магчымасцяў для сумеснай дзейнасці”

Таксама практычным вынікам удзелу нашай дэлегацыі ў II Форуме рэгіёнаў Украіны і Беларусі з’явілася ўсталяванне цесных кантактаў з навукоўцамі розных кафедраў усіх факультэтаў Жытомірскага нацыянальнага агракалагічнага ўніверсітэта. “Вельмі важна, што мы плённа працавалі, не было фармалізму усе зацікаўлены ў тым, каб захаваць і прымножыць прыродны патэнцыял нашых краін. Пры тым, што працоўная частка праграмы была насычанай, мы паспелі пабываць у музеях, батанічным садзе. Усё было вельмі добра арганізавана”

Мы папрасілі ўдзельнікаў беларускай дэлегацыі падзяліцца неформальнымі ўражаннямі пра наведванне Жытоміра. Яны аднадушна высока ацанілі ўмовы, створаныя для працы на форуме, і цудоўную культурную праграму. Таксама захапіліся тым, як украінцы добра ведаюць і шануюць гісторыю сваёй краіны. Турыстычны патэнцыял Жытоміра дастаткова высокі. Гасціннасць прымаючага боку наша дэлегацыя ацаніла ў дзесяць балаў

Аксана ЯНОЎСКАЯ
Фота прадастаўлены
Вольгай Молчан і Валерыем Прохаравым

Урачыстае падпісанне дамовы аб супрацоўніцтве паміж Жытомірскім нацыянальным агракалагічным універсітэтам і Інстытутам эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча НАН Беларусі.

